

CSUKÁS, A.
Právní řád Českobratrské církve evangelické
v historických souvislostech

Jihlava: Mlýn, 2022. 343 s. ISBN 978-80-86498-73-7

Pestovanie evanjelického cirkevného práva malo v našich končinách dlhú tradíciu, ktorá sa napr. na Slovensku spájala s Karolom Kuzmánym, profesorom tejto disciplíny na Viedenskej univerzite.¹ Obdobie komunistickej diktatúry do značnej miery spretrhalo kontinuitu vedeckého výskumu v tejto sfére poznania. Negatívne zásahy sa dotkli aj Českobratrskej cirkvi evanjelickej (ďalej len „ČCE“), ktorá je etablovaná najmä na druhej strane rieky Moravy.² Po obnovení demokracie sa pokúšal poukazovať na právo nekatolíckych cirkví v rámci viacerých publikácií napr. profesor Jiří Rajmund Tretera z Karlovej univerzity.³ Zdá sa, že recenzovanou knihou v tomto smere na jeho dielo nadväzuje JUDr. Adam Csukás, Ph.D., ktorý podáva svedectvo o právnych dejinách ČCE od roku 1848 až do súčasnosti. Na spracovanie uvedenej matérie snáď nemožno nájsť v radoch právnikov povolanejšieho človeka, keďže autor sa tejto relatívne úzko vymedzenej téme venuje teoreticky i prakticky. Ako právnik pracuje v rámci Ústrednej cirkevnej kancelárie ČCE v Prahe a ako absolvent doktorandského štúdia na

¹ KUZMÁNY, K.: *Lehrbuch des allgemeinen und österreichischen evangelisch-protestantischen Kirchenrechtes (Praktische Theologie der evangelischen Kirche I.)*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1855. 690 s.

² ČCE vznikla spojením česko-jazyčných zborov augsburského a helvétskeho vyznania po vzniku Československa.

³ Napríklad: TRETERA, J. R. – HORÁK, Z.: *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016, s. 371 – 398.

Právnickej fakulte Univerzity Karlovej sa tomu venoval aj v rámci viacerých vedeckých výstupov.⁴

Prezentovaná vedecká monografia sa skladá z troch častí. Prvá z nich sa zaoberá vývojom českých protestantských cirkví v Predlitavsku od čias nástupu cisára Františka Jozefa na trón až do okamihu pádu monarchie a sformovania vlastnej Českobratskej cirkvi evanjelickej na troskách domu habsburského. Je pritom signifikantné, že české a moravské zbory mali menší manévrovací priestor vo vzťahu k vládnej moci ako protestanti v Uhorsku. Zdá sa nám, že pilierom autorovho rozprávania je vykreslenie osudov jednotlivcov, ktorí sa na zlomových udalostiach tohto obdobia podieľali. Spomeňme zvlášť vynikajúcu drobnokresbu ministerského úradníka Josepha Zimmermanna, ktorý pripravoval protestantský patent z roku 1861, cirkevného funkcionára Heřmana z Tardy, alebo farára Rudolfa Medka, zapisovateľa ústavnoprávneho odboru cirkevného výboru z roku 1917/18, ktorý po právnej stránke pripravoval vznik Českobratskej cirkvi.

Druhá časť knihy začína charakteristikou obdobia po prijatí cirkevného zriadenia ČCE v roku 1922. Keďže pôsobnosť ČCE sa rozšírila aj na územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi, rezonuje tu rozporuplný vzťah slovenských evanjelikov k Českobratskej cirkvi v priebehu medzivojnového Československa. Autor upozorňuje napr. na vznik kazateľskej stanice ČCE v Košiciach, ktorá síce mala tendencie vyrásť do zboru, no kvôli spoločenskému tlaku k naplneniu tejto ambície nedošlo. Následne nám autor približuje depresiu, ktorá prirodzene nastala v období druhej svetovej vojny, i nový vzostup cirkvi v povojnových rokoch, keď sa otvorenejšie prihlásila k svetovému protestantizmu. Jasne deklarovala, že „domáce“ vieroučné texty ako česká konfesia a bratské vyznanie nikdy neboli v rozpore s augsburským a helvétskym vyznaním, ku ktorým sa ČCE v roku 1918 aspoň pojmovo nepriklonila. Záver tejto časti je opäť rámcovaný rokovaniami medzi ČCE a Evanjelickou cirkvou a. v. na Slovensku v roku 1947, ktorá sa v dôsledku pohybu slovenských evanjelikov pokúšala rozšíriť svoju pôsobnosť na územie českých krajín. Zámer ČCE zjednotiť všetkých evanjelikov na českom území sa tak nenaplnil (aj v dôsledku existencie Sliezkej evanjelickej cirkvi a. v.).

Tretia, najrozsiahlejšia časť knihy, analyzuje pomery v ČCE od prijatia nového cirkevného zriadenia (1954) do súčasnosti. Na margo

⁴ Napríklad: CSUKÁS, A.: Preliminárne ustanovenia v zriadeniach Českobratskej cirkvi evanjelickej. In *Bratislavské právnické fórum 2018: Dynamika a stabilita v tvorbe a aplikácii rímskeho a kánonického práva (zborník)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 13 – 20.

nových predpisov treba dodať, že sa ani im nevyhlo isté zjednodušenie, čo bolo pre vtedajšiu legislatívu všeobecne charakteristické. Napriek nástupu totality táto časť predstavuje dôkaz o mohutnej aktivite členov cirkvi, ktorí sa naďalej zúčastňovali na jej organizačnom živote v priebehu komunistického režimu i po jeho páde. Autor sprevádza čitateľa po početných rokovaniach, ako aj ďalších námetoch na zmenu, či dolaďenie právneho poriadku ČCE. Osobitne pozoruhodným sa stáva viditeľné pnutie medzi teologickou a právnickou vetvou pri riadení a správe cirkvi, ktoré bolo prekonané iba nedávno. Obe vetvy pritom vychádzali z jasného ideového základu, ktorý je pre ich profesie vlastný.

V podobe Adama Csukása sa čitateľovi predstavuje skúsený autor, ktorý má očividne rozsiahle skúsenosti s tvorbou vedeckého textu. To mu dovoľuje formulovať svoje myšlienky s istou dávkou originality a názorového zápalu. Jeho naratívny talent vplýva na pútavosť knihy, akoby autor vkladal do textu sám seba prostredníctvom vtipných postrehov alebo hodnotiacich záverov, ktoré sa na druhej strane nevyhýbajú dojmu o istom subjektívizme. To nevyklučuje prísne vedecké zameranie knihy, vrátane bohatého poznámkového aparátu (obsahuje viac ako 1200 poznámok pod čiarou), ktorý demonštruje výbornú orientáciu autora v domácej i v zahraničnej literatúre, hoci zrejme najväčšou zásluhou tejto monografie je dôkladná analýza materiálov z Ústredného archívu ČCE.⁵

Csukás sa hlási ku kritickej metóde právnej histórie, ktorá má za cieľ prehodnocovať zažitý stereotypy a v tejto súvislosti sa jeho snahy upínajú na „*boření evangelické mytologie*“, ktoré – ako dodáva autor knihy – nie je samoúčelné, lebo „*svatokrádežné seškrabávání nánosů církevního folklóru vede k užitečným poznatkům, které lze při vědomí dlouhodobé kontinuity uplatnit.*“⁶ Od mýtov sa usiluje zbaviť napr. ideové rozpoloženie ústavného odboru v rokoch 1917/1918 i debatu o ordinácii žien na začiatku 50. rokov. Ako v prípade iných odvetví právnych dejín, aj tu treba podobnú snahu oceniť. Recenzent by rád pri tejto príležitosti spomenul slová profesora Kamila Kroftu: „*Již dávno*

⁵ O čom autor píše: „*Právní historik zabývající se dějinami právního řádu Předlitavska či Československa, ať už se oddává jakkoli neobvyklému tématu, totiž nebude mít zpravidla větší potíže s dohledáním textu předpisů, v nichž je právo obsaženo... V archivech po určité době najde, co hledá, příp. zjistí, že to, co hledá, shořelo při bombardování Prahy či Vídně, bylo odplaveno při povodních, nebo skartováno při pořádání archivního fondu (to potěší nejvíce). Badatel, jenž se zajímá o právní řád Českobratrské církve evangelické, podobá se spíše právnímu historikovi, který se pídí po právních dějinách Středozezemě, Narnie či jiné říše divů...“ CSUKÁS, A.: *Právní řád Českobratrské církve evangelické v historických souvislostech*. Jihlava: Mlýn, 2022, s. 10.*

⁶ CSUKÁS, A.: *Právní řád Českobratrské církve evangelické v historických souvislostech*. Jihlava: Mlýn, 2022, s. 15.

jsme oželeli ztrátu falešných pokladů a vidíme, že nám nijak neuškodila. Naopak přispěla k očistě našeho národního života.“⁷

Na záver si dovoľujeme zodpovedne zdôrazniť, že v našom geografickom priestore ide svojím zameraním o prvú (nám známú) komplexnú prácu, ktorá do najmenších detailov mapuje právne dejiny spojenia luterskej a kalvínskej cirkvi v českých krajinách od polovice 19. storočia až do súčasnosti. Z pohľadu právnych dejín, konfesného práva i „evanjelického“ cirkevného práva monografia zhromaždila veľké množstvo dobovej (i časopiseckej) literatúry a zároveň je plodom aj veľkorysého archívneho bádania. Na tomto základe nám autor ucelene predstavuje mechanizmus postupnej tvorby právneho poriadku ČCE až do dnešnej podoby. Kniha pritom obsahuje informácie, ktoré sú pre menej interesovaného právnika nedostupné. Okrem toho autor poukazuje na mnohé rysy konfesného práva v danej dobe, vykresľuje dopad veľkých historických udalostí na českú spoločnosť, ba občas sa pokúša aj o sondu do myslí (vtedajších) ľudí, čím poukazuje na občasnú veľkosť i občasnú malosť ľudskej povahy.

*doc. JUDr. Martin Gregor, PhD.*⁸

⁷ KROFTA, K.: *O úkolech slovenské historiografie (Sbírka přednášek a rozprav extense University Komenského v Bratislavě, svazek 8)*. Bratislava: Academia, 1925, s. 11.

⁸ doc. JUDr. Martin Gregor, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva, email: martin.gregor@flaw.uniba.sk